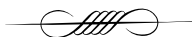

TATAI ZOLTÁN¹

Emlékezés Molnár Gáborra

Az író 1908. december 2-án született Budapesten, Óbudán a Szentendrei út 62. számú házban. Szülei Pesten a vendéglátóiparban dolgoztak.

A fiatal Molnár családnak három gyermeke született, az apa tüdővészben huzamosan betegeskedett, és fiatalon 1920-ban meghalt. A gyermekek nehéz anyagi helyzetben, de szerető családi környezetben nevelkedtek. A nyarak jelentős részét a Csingervölgyben élő nagyszülőknél töltötték.

Gyermekevektől a felnőtté válásig

Gábor az első világháború idején az elemi iskola egy tanévet a csingeri iskolában végezte, a további osztályokat és a polgári iskolát a VII. kerületi iskolákban. A polgári iskola befejezése után Gábor nem tanulhatott tovább, pincérként kellett munkát vállalnia. A Gyermekvédő Liga szervezésében egy családnál „vendégeskedett” közben egy évet Svájcban. Erről részletesen beszámolt *A Bakonytól Amazóniáig* című kötetében.²

Az expedíció

A tanulni vágyó fiatal 1925–1927-ig Pápán a mezőgazdasági szakiskolát végezte el. Ezután két évig a Tolna és Fejér megyei nagybirtokokon gyakornokként dolgozott. Az itt töltött két esztendőre kedvesen emlékezik az említett kötetben.³ A mezőgazdasági nagyüzemekben töltött két esztendő kedvező tapasztalatairól és kedvezőtlen élményeiről életrajzi kötetében és a brazíliai dzsungel-

ben eltöltött időszakra emlékező kötetében is gyakran hivatkozik, legrésztesebben a *Makk és jaguár* című könyvében.⁴

1930. május 28-án egy Brazíliába induló őserdei bogárgyűjtő expedíció legfiatalabb tagja lesz, elsősorban kiváló fizikai adottságának, jó lövészeti tudásának és nagy akarásának, elkötelezettségének köszönhetően. Társai Brazíliába érkezésük után megbetegedtek és felgyógyulásuk, majd hazautazásuk költségének fedezésére minden felszerelésüket pénzzé tették, köztük az ifjú kutatópalánta fegyvereit, lőszereit is. A fiatal Molnár Gábor ott maradt a brazíliai ősvadon szélén felszerelés, pénz, ismeretség, tapasztalat nélkül. Rendkívüli nehézségek közepette tartotta fenn magát, majd a térségben tevékenykedő Ford-ültetvényen vállalt mezőgazdasági munkavezetői állást, azzal a feltétellel, hogy munkaviszonya fennmaradása mellett időszakonként keresményéből saját vadász-gyűjtő-kutató expedíciót szervezett. Munka közben és felfedező utazásai révén sok ismeretre, tapasztalatra tett szert, amelyeket naplójában megörökített. A gyűjtései egy részét hazaküldte a Magyar Nemzeti Múzeum Természettudományi Osztálya számára, amelyért térítést, ellenszolgáltatást soha nem kapott, másik részét – az elejtett állatok bőrét – pedig helyben értékesítette kutatási költségeinek fedezésére.⁵

1932. március 7-én az általa felügyelt raktárban egy bennszülött munkás egy veszelyes, bármikor felrobbanható gyutacsot talált. A robbanószerek természetét jól ismerő munkavezető Molnár, beosztottja életét féltve elvette azt, és maga kívánta megsemmisíteni a közeli folyóban. Útközben a kezében

felrobbant a gyutacs, ami látásának azonnali teljes elvesztését jelentette. Felgyógyulása után feljegyzéseivel, gyűjteményének egy részével hazautazott. A két élve hazakerült értékes óriáskígyókat a Fővárosi Állatkertnek adományozta térítésmentesen.

A baleset utókezelése közben megtanult a látók által használt írógépen írni. Előbb élményeit csak gépirási gyakorlásként, majd egyre tudatosabban közlési szándékkal írta. Első írásai 1933-ban jelentek meg napilapokban, időszakos folyóiratokban és hangzottak el a Magyar Rádió adásában. Ezek a közlési lehetőségek némi anyagi segítséget is jelentettek számára, de még inkább fontos szerepük volt az új élet kialakításában, a fiatalember íróvá válásában. Az író balesetéről kiemelkedő írói képességének latba vetésével részletesen és rokonszenvesen, az újból önmagára találásáról őszinteséggel, a történetek után négy évtized után az Éjbezuhanat évek kötetében számolt be.⁶

Molnár Gábor első kötete *Kalandok a braziliai őserdőben* címen 1940-ben jelent meg. Ettől számíthatjuk Molnár Gábort ismert és elismert írónak. Ezt a kötetet lényegesen kibővítve a későbbi évtizedekben még négyszer adták ki. Első könyve után két évente jelentek meg újabb kötetei, majd az 1950-es évek közepétől vált országosan ismert íróvá. Az elmúlt évtizedek folyamán a 26 önálló kötete mellett száznál több kisebb-nagyobb tárcája, ismeretterjesztő írása jelent meg a különböző folyóiratokban és előadásai, rádiójátékai hangzottak el a Rádióban. Sok száz író-olvasó találkozón vett részt, dedikálta könyveit és széles körű, saját kezűleg géppel írott levelezést folytatott.

Már vakon, természetesen kísérővel, háromszor; 1964-ben, 1968-ban és 1978-ban jár Mongóliában és 1972-ben a brazil állam vendégeként korábbi kutatásai színhelyén az Amazonas térségében. Mindegyik utazásáról egy-egy vaskos kötetben számolt be olvasóinak. A fenti nagy utazások mellett a

szomszédos országokban is járt kutató, illetve író-olvasó találkozói utakon. A háború utáni könyveit a Móra, a Gondolat és a leginkább a Szépirodalmi Könyvkiadó adta ki. Könyveit több nyelvre lefordították és adták ki elsősorban a szomszédos országokban. Kalandok a braziliai őserdőben című kötete portugál nyelven Brazíliában is megjelent 1970-ben.⁷

Molnár Gábor családos ember volt, három gyermeke született. Élete végéig szoros, családi, rokoni, baráti kapcsolatokat tartott fenn, sokat levelezett, találkozott szeretteivel.

Budapest szívében, a Váci utcában látástalanságából eredően trafik nyitására kapott lehetőséget, amely megélhetésének, családjáé és írói tevékenységének legfőbb anyagi bázisa lehetett, de egyben egyfajta klub, társasági kapcsolati gyülekezőhely is volt. Igen sokat és eredményesen dolgozott. Ehhez a család segítségével mellett külső segítségre; felolvasó, gépelő, kísérő közreműködésére, fizetett alkalmazottra is szüksége volt. Alkalmazottait elsősorban újsághirdetéssel kereste, ezek közül egyet idézünk szó szerint, majd személyes találkozás, írni-olvasni tudásuk alapján fogadta fel őket, természetesen megfelelő térítéssel, megbeszélte és egyeztetett elfoglaltsággal.

Molnár Gábor természetesen tagja volt a Magyar Írók Szövetségének, a Pen Klubnak, a Művészeti Alapnak és más szakmai és társadalmi szervezetnek, pl. a Vakok Szövetségének, a Földrajzi Társaságnak stb. Több hazai és külföldi kitüntetésben is részesült. Sajnálatosnak, sőt érthetetlennek mondható, hogy a kiadói elismerésen túl irodalmi díjban nem részesült. Átnézve a korábbi kitüntetettek listáját ma már alig ismert írók is vannak közöttük, de Molnár Gábor neve nincs a kitüntetettek között, pedig hozzá hasonló termékeny, sokoldalú, népszerű és vakon alkotó író aligha található a magyar írók között.

Az író 1980. október 29-én lakásában, a XII. kerület Ózike utcai családi házban baleset következtében halt meg. Végső nyughelye, kívánságának megfelelően szeretett, választott szűkebb pátriája temetőjében, Csingervölgyben van. Az ajkai Helytörténeti Múzeumban a Molnár Gábor Emlékszobában őrzik a városnak adományozott gyűjteményét, kéziratait. Emlékét köztéri szobor, a róla elnevezett iskola és könyvesbolt is őrzi.

Az íróvá válás kezdete

A balesete utáni hazatérését, felgyógyulását követően még nem tudta pontosan mit kezdjen magával, hogyan szervezze meg új életét, miből fog megélni. Egy dolgot azonban rövid töprengés-vívódás után eldöntött; nem kíván a vakok számára viszonylag könnyen járható úton elindulni. Nem vállalkozott arra, hogy a felkínált lehetőséggel éljen, hogy Szombathelyen a vakok számára létrehozott intézetben szakmát; kosárfonást, kefekötést vagy más efféle tanuljon és a vakok megszokott életét élje.

Szokatlan és először alig megvalósíthatónak tartott utat választott; megtanult vakon írógéppel írni és nemcsak fizikai értelemben - íróvá képezte magát. Eleinte csupán próbálkozott az új Remington gépén a betűvetéssel, de egyre nagyobb hévvel vetette magát a munkába. Amikor már nagyjából elsajátította vakon a gépírás „tudományát” ezzel nem elégedett meg. Egyre inkább emlékeit, gondolatait vetette papírra. Barátja, gépelt írásait olvasva megsejtette, meglátta benne az író és a további írásra biztatta. Az első siker hamar elérkezett. Az EST című napilapban 1933. február 23-án megjelent első írása, ami önmaga, családja, barátai körében gyorsan ismertté vált. Vették és olvasták a lapot, a hír gyorsan terjedt és egyre inkább bátorították az írásra.

Még ebben az évben elküldte gépelt

írását a Magyar Rádióhoz. Polgár Gézától, a „Mit üzen a rádió” műsorvezetőjétől rövidesen választ kapott, és már első írását elfogadta, majd újabakat kért tőle. A Rádión, az éteren keresztül hamarosan országosan megismerték nevét és a hallgatóktól sok és kedvező visszajelzés érkezett. Ezután a Rádió szinte sorozatban tette közkinccsé az Amazonas térségében szerzett élményeiről készült emlékezéseket.

A Magyar Rádió nagy szolgálatot tett írásai közreadásával és további írásra bátorította. Az írásaiért kapott honorárium jelentős anyagi bázist is jelentett számára. Az egy-egy írásáért átutalt 20 pengő nemcsak megélhetésének részét képezte, de ismertséget, erkölcsi elismerést is jelentett számára. Az újságok, társasági folyóiratok is egyre szívesebben közölték írásait, nem ritkán másod- és harmad közlésre is sor kerülhetett. Ezek további anyagi és erkölcsi elismerést hoztak a kezdő írónak, aki ezután, minden energiájával az írói munkába vetette magát. Ez azért is fontos volt számára, mert megmutatta a vakságból, a reá mért csapásból a kitörési lehetőséget. Soha nem akart, nem tudott belenyugodni abba, hogy a sötétség egyben örökös bezártságot is jelentsen, teljes fizikai, szellemi energiájának mozgósításával kitörni kívánt a sors, a természet reá testált ketrecéből.

Íróvá válása időszakának fontos dokumentumai a Móricz Zsigmondhoz 1935. január 1-jén és 10-én írott levelei. Az 1935. január 1-jén írt levélből idézek, amelyek jól mutatják az író akkori érzéseit, hangulatát, de egész életére jellemző életfilozófiáját is:

„Ma talán úgy fejezhetném ki magamat a leghelyesebben, hogy ami 1909 előtt volt Önnek, az nekem ma az 1935... Az, mikor az ember már azt hiszi, hogy nincs tovább! A jövőm? Egy nagy kérdőjel. Mindennek ellenére, látásom hiányát is beleértve, alapjában véve, derült és az optimizmusra hajlamos kedélyem van. Egyetlen napsugár, egyetlen, szívből jövő,

*meleg érzés felvidít és a szegény ember öröme, a nevetés, gyakrabban hangzik fel szobámban, mint a másoktól inkább várt gyötrődés. Vidámak az írásaim, együtt nevetek alakjaimmal, de ha kell együtt sírok velük. Bátorságom pedig, amely a végeláthatatlan őserdők ragadozói és a braziliai ősvadon fejevadász indiánjai között sem hagyott el, ma is megvan és nézet szembe az élemtornyosuló akadályokkal. Talán egyetlen szóval lehetne kifejezni egész életfilozófiámat: Akarom!*⁸

Könyveinek tematika szerinti csoportosítása

Molnár Gábornak 26 önálló kötete jelent meg, összesen több mint egymillió példányban.⁹

Nagyszámú kisebb tárcái, ismeretterjesztő írásai is megjelentek, ezeknek számbavétele folyamatban van, de ma még megbecsülni sem lehet a teljes mennyiségét. A Magyar Rádió számára félszáznál több írást készített. Előadásai, eseményjátékai ismert művészek közreműködésével kerültek adásba. Számos interjú is készült vele.

Az író életről, munkásságáról emlékező írások, recenziók jelent meg a folyóiratokban, napilapokban, ezek összegyűjtése is megkezdődött. Több lexikon is foglalkozik munkásságával. Sajnálatos azonban, hogy az új magyar lexikonban nem szerepel a jeles író, utazó.

Az 1930–1932-es évek *brazíliai* kutatógyűjtő-munkavállalási helyszíni tapasztalatainak emlékeire, feljegyzéseire támaszkodó élményeinek, elsősorban vadászkalandjainak emlékezeit tárgyalja könyveinek döntő része, összesen 18 könyv. Ez az életmű legterjedelmesebb része, valamint Brazíliával még további két könyv foglalkozik: a portugál-magyar szótár, a függeléként hozzátartolt világháború utáni Brazília leírásával, továbbá az 1972-ben Brazíliában töltött újabb tapasztalatairól beszámoló kötet.

Mongóliában az 1960-as, 1970-es évtizedekben három alkalommal járt. Mindegyik út tapasztalatairól önálló kötetben számolt be a szerző; Az egymillió hős országa /1966/, a Négy hágó sziklavadonában (társszerző: Hegyi Anna, 1970), Az arany Góbi kősvatagában (1981). Ez utóbbi már a szerző halála után jelent meg.

Életrajzi visszaemlékezéseit ugyancsak három kötetben hagyta ránk; Makk és jaguár (1972), Éjbe zuhant évek (1973), A Bakonytól az Amazónáig (1978). Az alapvetően életrajzi művekben is részben a braziliai őserdőkről ír, pontosabban úgy jelennek meg bennük az életrajzi; ajkacsingervölgyi, budapesti, pápai és más hazai események, mintha a braziliai őserdőben korábbi naplóit lapozgatná, olvasná magának. Ez természetesen írói formát jelent. Voltak ugyan korabeli feljegyzései, a könyveket valójában az 1970-es években írta.

Munkásságának negyedik csoportjának tekinthetjük a már említett portugál-magyar szótárt és a háború utáni Brazíliát ismertető könyvét. Kisebb írásainak egy részét a tudományos ismeretterjesztés kategóriába sorolható.

Könyveit Brazíliában és a szomszédos országokban is kiadták, és más nyelveken is megjelentek. Nagy terjedelmű, a különböző szaklapokban megjelent – főként ismeretterjesztő – írásai is jelentősek. A rádióban elhangzott felolvasások száma, illetve az írásai alapján készített eseményjátékok is számottevőek.

Egyes könyvekről részletesebben

Kalandok a braziliai őserdőben címen jelent meg Molnár Gábor első könyve 1940-ben. Kisebb írásai 1933-tól jelentek meg a különböző heti és napi lapokban, és olvasták fel a Magyar Rádióban, vagyis az író, első könyvének megjelenése idején már nem volt

teljesen ismeretlen. Ezért is vállalkozhatott a kiadó a kötet megjelentetésére. A megjelent művek példányszámát akkortájt nem közölték, ezt ezúttal sem tették meg, de általában a néhány száz példányos kiadás után gyakran a keresett könyveket folyamatos utánnyomásával elégitették ki a vásárlók igényeit. A 208 nyomtatott oldal között még 8 lapon 24 fényképet is tartalmazott a könyv. A fényképek között 7 olyan található, amelyeken a szerző egyedül vagy mások társaságában látható. Ezek a fényképek jól mutatják a fiatalember akkori edzettségét, bátorságát, életvidám szemléletét. A könyv keresettségét a hazai könyvpiacra feltétlenül segítette az ismeretlen, egzotikus tájak színes leírása és főként a szerző személyes részvétele a bemutatott őserdei élet küzdelmeiben, valamint az a tény, hogy a szerző vakon írta művét, továbbá hogy a megélt élmények után, mintegy munkaköre lelkiismeretes végzése közben veszítette el látását. A könyv eladhatóságát bizonyítja, hogy két év múlva ugyanaz a kiadó újabb kötetét adta közre.

„*A kutyafejű szikla*” második könyve lapjainak olvasása közben érezheti az olvasó újból, hogy írója jól ismeri az őserdő, a vadon világát, ezúttal nem útleírásról, vadásztörténetek gyűjteményéről írt, hanem a braziliai ősvadon – jórészt nem vagy alig ismert – környezetében lejátszódó izgalmas, érdekes, mondhatni „szabályos” regényt adott közre. A fikciót jelzi az is, hogy ezúttal nem kerültek fényképek a kötetbe, még a szerzőé sem. Ugyanakkor a regényt, a 208 oldalas könyvet Nemes Török János hatásos, a szöveget jól kiegészítő 24 rajza illusztrálja, melyet kemény fedlappal, szép papíron, fűzött kötésben adtak ki. Az egzotikus környezetben lejátszódó romantikus elemeket izgalmas részleteket tartalmazó könyv sikeres lehetett a könyvpiacra, mert két év múlva újabb, ebben a térségben játszódó regénnyel jelentkezett a szerző.

RY-KE a Mattó Grossó ősvadonában

címen jelent meg Molnár Gábor harmadik kötete 1944-ben. Ez a kötet az 1942-ben megjelent regénynek a folytatásaként is fel fogható. A szereplők, a környezet lényegében ugyanaz, mint a „Kutyafejű szikla” című regényben. Ezt a könyvet is Nemes Török János rajzai egészítik ki, a 24 rajz szemléletesen illusztrálja a szöveget.

A második világháború időszakában, 1940-ben, 1942-ben és 1944-ben kiadott könyvei azért is lehettek keresettek, mert nem a való világ borzalmaival, a háborúval, az embertelenséggel voltak kapcsolatban. Éppen ellenkezőleg, a könyvekben megjelenített küzdelem az ember és természet, az emberek egymás közti küzdelmei közben is a humánusot, az egymásra utaltságot, az együttműködés lehetőségét és szükségességét tükrözik.

A háború időszakában megjelent könyvei minden jogot; a fordítás, a színpadra alkalmazás, a filmzés jogát a kiadó magának tartotta fenn. A könyvek tartalma, az egzotikus környezet, az érdekes és fordulatos eseménysor szinte igényelte a filmesítést, a dramatizálást. Sajnos, ezeket a könyveket a háború után nem sokat forgatták azok, akiknek érdekük, lehetőségük nyílt volna a művek más műfajba való átültetésére.

Említést érdemel, hogy a szerzőnek már ezekben a korai munkáiban is megjelenik a gazdasághoz, mindenekelőtt a kitermelő iparhoz való kötődése és érdeklődése, de a régmúlt idők természeti és társadalmi emlékei iránti vonzódása is. A szerző e könyveket vakon írta, látástalanságáról azonban nem tesz említést, de talán éppen ebből következően is jól láthatóan mutatja be az események természeti környezetét, a természeti és emberi világot.

Az 1940-es években megjelent könyvek ma már leginkább csak a könyvárveréseken kerülnek felszínre és a kikiáltási ár sokszorosát is megadják az író tisztelői a könyveinek megszerzéséért licitáló vevők.

Molnár Gábor irodalmi munkásságából első megközelítésben nagyon meglepőnek, „kilógónak” látszik a *magyar–portugál szótár*, nyelvtan és beszélgetések című kötete és a függetlenségként megjelent „A mai brazil élet” címen közölt terjedelmes tanulmánya. A kötet készítésének körülményeit nem ismerjük, de a szerző életének, munkásságának alaposabb tanulmányozása alapján nem is tűnik annyira különösnek, mint ahogyan első megközelítésben látszik.

A szerző Brazíliával foglalkozó útleírásaiban, a térségben játszódó regényeiben, de életrajzi köteteiben is gyakran kitér az ország történeti, néprajzi, földrajzi, gazdasági viszonyaira is. A Ford-birtokon mezőgazdasági szakemberként dolgozott, gyűjtő-vadász munkásságának eredményeit a piacon értékesítette, tehát a gazdasági ügyekkel közelségről volt alkalma ismerkedni. Már Brazíliába utazása előtt itthoni munkája révén, de családi tapasztalatai során is megismertette a hazai gazdasági-társadalmi, körülményekkel és hazatérése után is próbálkozott több-kevesebb sikerrel a gazdasági életben a megmértetéssel. Élete későbbi időszakában sem állt tőle távol az ország, a világ gazdasági helyzetének nyomon követése és a hazai, valamint Mongóliával foglalkozó könyveiben a gazdasági kérdések gyakran felmerülnek, sőt javaslatai is születtek egy-egy konkrét probléma megoldására.

Visszatérve a magyar-portugál szótár gondolatára, úgy vélem, hogy a háború után hiánycikként jelentkezett egy ilyen szótár és meglévő tudása, Brazíliából hazahozott könyvei-szótárai segítségével, a portugál nyelv tudományában járatos szakemberek közreműködésével szerkesztette meg ezt a kétségtelenül érdekes és hasznosnak tűnő, jó időben megjelent munkát.

Molnár Gábor munkássága, teljesítményének értékelése során ez az 1948-ban kiadott kötete okozhatja a legnagyobb döbbenetet. Hogyan képes egy vak, a lényeket

tekintve a nyelvészeti és közgazdaságtudományokban képzetlen ember, a háborús és háború utáni körülmények között ilyen könyv megírására, kiadásának előkészítésére. Ma már ez a kötet is a könyvritkaságok között számon tartott kiadvány. Természetesnek tekinthetjük, hogy e könyv tartalmát illetően az elmúlt hat évtized múltán meghaladottá vált, ez azonban nem vonja kétségbe, nem csökkenti alkotójának teljesítményét. Illik tisztelni és számon tartani ezt az életúttól kissé kitérést jelentő, de óriási teljesítményt jelentő munkáját.

Kalandok a brazíliai őserdőben címen, Vadász és gyűjtőúton Észak-Brazília ősvadonában alcímmel 1957-ben, első könyve után közel két évtized múltán jelent meg újabb kötete. Az 1957-ben kiadott mű azonban az azonos cím ellenére sem tekinthető az 1940-es publikáció második kiadásának, több okból sem. Az első és legfontosabb, hogy sem a szerző, sem a kiadó nem tekintette az 1940-es könyv második kiadásának. Az ilyen címen 1940-ben megjelent könyvre semmilyen formában nem utaltak. Az 1957-ben megjelent „Kalandok a Brazíliai őserdőben” című könyvnek alcíme is van; az 1957-es könyv terjedelme több mint kétszerese az 1940-ben megjelentnek. A szerző első könyve kizárólag a brazíliai ősvadonban történetekkel foglalkozik. Az 1957-ben kiadott könyv pedig részletesen elénk tárja a kiutazás előzményeit, előkészületeit, az utazást, a Brazíliába érkezést és az ottani első időszak nehézségeit, az egyedül maradást, a pusztaság létért való heroikus küzdelmet, az itthoni hivatalos szervek érzéketlenségét, a hazaküldött rovarokért az elutazáskor megígért ellenszolgáltatásról való megfélemlést., vagyis annak tudomásulvételét, hogy csak önmagára számíthat vállalt feladata teljesítésében.

Az 1957-ben megjelent *Kalandok a brazíliai őserdőben* című kötetet két évvel később 1959-ben újból, második kiadásként

jelezve adták ki. Lényegében azonos könyv 1962-ben harmadik, 1981-ben negyedik kiadásként látott újból napvilágot. Ezekben az újabb kiadásokban sincs utalás az 1940-ben megjelent kötetre, és 1957-től számozták az újabb kiadásokat.

A Kalandok a brazíliai őserdőben című 1957-ben Budapesten a Bibliotheca Kiadónál megjelent kötete azonos címmel és tartalommal Szlovákiai Szépirodalmi Könyvkiadó, *Slovenské Vydavateľstvo Ktásnej Literatúry* magyar nyelven 1957-ben ugyancsak megjelentette. A könyv hátsó részén a következő szöveg olvasható: „megjelent a Csehszlovák Köztársaság és a Magyar Népköztársaság közös könyvkiadási egyezményének keretében. Készült 600 példányban a Szlovákiai Szépirodalmi Könyvkiadó (Bratislava) részére a Bibliotheca Kiadó (Budapest) gondozásában”.

A fenti sorok valójában azt jelentik, hogy Molnár Gábornak ezt a ma már klasszikusnak tekinthető munkáját – első megközelítésben – Csehszlovákiában is kiadták. A lényegét tekintve azonban a teljes mértékben Magyarországon gondozott és kinyomtatott, a budapesti Kossuth Nyomdában 5000 példányban kiadott könyvből készült 600 olyan példány is, amelyben csak a belső címlap és a könyv hátulján lévő, a kiadás-nyomtatás részleteiről tájékoztató oldalak eltérőek. Vagyis a Csehszlovákiában, Bratislavában (Pozsony) kiadott könyvet jogilag jelenthet egyfajta más, külföldi megjelentetést, a valóságban azonban a könyvet Magyarországon, a Csehszlovákiában élő magyar lakosok részére készítették a szocialista országok között kialakított közös könyvkiadás keretében.

Az említett könyveknek a külső megjelenése: színes külső borító, a kötés, a nyomtatás és a fényképek, valamint a tartalom, a kinyomtatott szöveg teljes mértékben egyező.

Az *óriáskigyók földjén* című, vadászúton Brazília őserdőiben alcímet viselő, az Ifjúsági

Könyvkiadónál 1955-ben megjelent kötete tette népszerűvé Molnár Gábort az ifjúság körében. Az író, a vadászatot, a rovarok gyűjtését a sok próbát kívánó, nehéz természeti körülmények között végzett tevékenységet könnyed stílusban meséli el. Kis közvélemény kutatásom alapján azt tapasztaltam, hogy az íróknak erre a könyvére emlékeznek a legtöbben. Ifjú olvasói közül ma is sokan őrzik az író, és a kedves olvasmányuk emlékét.

A sok természettudományi ismereteket nyújtó, kalandos helyzeteket megrajzoló könyv nagyon hamar az ifjúság széles körében népszerűvé vált. A kiadó először nem bízott igazán a sikerben, amit mutat, hogy mindössze 10 000 példányban jelent meg az első kiadás. A 12 ív terjedelmű könyvet Enczi Endre szerkesztette és Barta Tibor lektorálta. A szöveget 21 képet tartalmazó melléklet egészíti ki. A könyv használhatóságát segíti, hogy elején és végén, nagy kétoldalas térképen követheti az olvasó az események színhelyét. A szöveg értését segíti, hogy a portugál szavak kiejtését, és a magyar megfelelőjét a 4 oldalas szótár egészíti ki és lényegében ugyanaz a formula érvényesült, mint a Kalandok a brazíliai őserdőben kiadványnál.

A könyv sikerét mutatja, hogy 1961-ben a Móra Ferenc Könyvkiadó ismét közös kiadásában adta közre a kötetet. Most a harmadik bővített kiadás okult az előzőekből, a bővítés terjedelme, mintegy 40%-os az előzőknél nagyobb, 40 000-es példányban jelentette meg. Ezúttal a Román Népköztársaság és a Magyar Népköztársaság közös kiadványaként jelent meg.

Az óriáskigyók földjén sikerét egyértelművé teszi, hogy a Gondolat Kiadó három évvel később 1964-ben a Sikerkönyvek sorozatában, immáron negyedik kiadásként 35 000 példányban ismét kiadta. Ezek után nem csodálkozhatunk, hogy a mintegy százazres példányszámot megért könyv, amely szinte minden hazai közkönyvtárban meg-

található, több nemzedék, főként fiú-férfi tagjai évtizedek múltán is ezt a könyvet ifjúkori élményei között tartja számon, illetve Molnár Gábor neve hallatán ez a könyvcím jut eszébe.

A kötet népszerűségét mutatja, hogy a Szépirodalmi Könyvkiadó 1979-ben immár ötödik kiadasként újból megjelentette. Napjainkban ezt a kiadást lehet leginkább antikváriumokban elérni. Molnár Gábornak „Az óriáskigyók földjén” című kötetet mindenképpen ifjúsági irodalmunk klaszszikusaként illik számon tartani. Célszerű és indokolt lenne az író közelgő századik születésnapja alkalmából új köntösben, a klasszikus ifjúsági könyvnek kijáró formában megjelentetni.

Molnár Gábor életére; a magánéletére, az élet anyagi feltételeinek megoldásában, de írói munkásságában is a sokszínűség, az új formák, eszközök iránti fogékonyság jellemző. Ezt a tulajdonságát, a vakságát figyelembe véve, különösen indokolt értékelni.

Molnár Gábor az úti beszámolók, a vadász-gyűjtő-kutató útjainak leírása mellett az ősvadonban játszódó regényeket, tudományos életrajzot, ismeretterjesztő cikkeket és tanulmányokat, de úgynevezett társasági tárcákat is írt, foglalkozott őstörténeti kutatások révén egyfajta fikciós írásokkal is, de még képregény szöveget is írt.

Képregényeiről

Molnár Gábornak két, nyomtatásban megjelent képregényét ismerjük. *Kaland az ősvadonban* címen az Ifjúsági Könyvkiadó adta ki 1956-ban a Szivárvány Könyvsorozatban. A rajzokat Hont-Varsányi Ferenc készítette. Természetesen ebben a műfajban a szöveg és a kép csak együtt értékelhető. A képeket a szöveghez rendelten készítik, a képek nélkül a rövid, frappáns szövegek alig értékelhetők.

A kisterjedelmű, mindössze 16 oldalas könyvecske, 48 rajzot és mindegyik rajzhoz kapcsolódó néhány soros tömör szöveg jól képes illusztrálni az ember és a természet harcát rendkívüli körülmények között. Jól mutatja, hogy nehéz helyzetében az ember saját életéért küzdve, a lehetetlennek látszó küzdelmet fel nem adva milyen óriási teljesítményekre képes. Az 1956-ban megjelent kis füzet üzenet is lehetett az ifjúságnak, nincs eleve elvesztett ügy.

Gyémántmosók címen jelent meg Molnár Gábor második képregénye ezúttal azonban nem könyv formában, hanem heti, illetve napilapokban, folytatásokban. A Pesti Műsor XXV. évfolyama 1976 első felében 30 részben adta közre és a Veszprémben kiadott Napló című napilapban 1977. július–szeptember hónapokban. Molnár Gábor szövege a Szépirodalmi Könyvkiadónál 1974-ben megjelent regény alapján készült. A Napló 1977. július 6-án kezdte közölni, hetenként általában öt alkalommal az utolsó, befejező rész ugyan ebben az évben szeptember 21-én jelent meg. Összesen 60 alkalommal, 300 képpel.

Ebben a terjedelmes képregényben a kép és a szöveg egyenrangú. Ezt az időnként több szálon futó cselekményt csakis így együtt lehet megérteni és „élvezni”. A rajzokat Gyórfi András készítette. A szövegben szereplő elbeszélő-leíró részekhez kapcsolódnak a párbeszéddek, amelyek megértését általában a rajzokban megjelenő közvetlen utalások is segítik. A képregények népszerűségét kétségtelenül a rövid, könnyen érthető szöveg és a hozzájuk tartozó rajzok könnyű megértése teszi – különösen a fiatalabb nemzedék körében – népszerűvé.

Kapcsolata a Magyar Rádióval

Molnár Gábor kora ifjúsága idején kapcsolatba került a rádióval. Elbűvölte, mint a hasonló korú fiatalokat, a csodás,

új találmány, a távolból az éteren keresztül érkező hangok csodálata. Az elsők között igyekezett a legjobb minőségű rádió megszerzésére. Később a Magyar Rádió legendás híri bemondójával, Polgár Gézával is levelezési kapcsolatba is került. Még Brazíliából is küldött számára levelet, illetve a távolból is kapcsolatban maradtak.

Az írónak a Magyar Rádióval való kapcsolata élete végéig fennmaradt, a különböző osztályaival, adóival való szoros kapcsolat többféle formában valósult meg.

Az 1930-as években a szerző által készített, a brazíliai őserdőben gyűjtött élményeket néhány oldalas érdekes írásokban rögzítette és azokat a rádió munkatársai felolvasták.

A háború után megjelent könyveiről a Rádió külső munkatársai készítettek könyvismertetést és azokat tették közzé. Ezek közül kettőt kívánok kiemelni; Vécsey Irén: Pálmakunyhó az őserdőben, Faragó Vilmos: Az óriáskígyók földjén. Mindkét könyvről szép, elismerő, az írot és a kiadványokat méltató oldalak mellett a könyvekből a kötetek hangulatát érzékeltető részletek kerültek bemutatásra ismert művészek előadásában.

Az íróval és munkatársával, Hegyi Margittal – felesége és kísérője Mongóliában – készített interjúk is elhangzottak a rádióban. Ezek a brazíliai és a mongóliai utazásokhoz kapcsolódtak.

Írói munkásságának sokoldalúságát a rádiójátékok, eseményjátékok is tükrözik. A Brazíliában töltött szűk két esztendő élményeiből táplálkoznak a rádióban elhangzott – két-három részes – eseményjátékok. Ezek közül is említsünk meg néhányat: Vadászúton a Tapajos mocsaraiban (háromrészes), Karácsony az Amazonas vadonában (háromrészes). Az eseményjátékokat zömmel Bujtás Amália szerkesztette és Baksa Soós László rendezte és közismert, népszerű művészek; Mikes Lilla, Deák Sándor, Újlaki László, Verebes Károly stb. közreműködésével kerültek adásba, a darabokhoz illeszkedő zenével.

A Molnár Gábor Társaság

Emlékének ápolására, 2006. november 10-én ajkai székhellyel, országos működési céllal megalakult a „Bakonytól az Amazóniáig” Molnár Gábor Társaság. A Társaság intenzíven folytatja a hagyatékgyűjtő, emlékező-ismeretterjesztő tevékenységét és készíti elő a születésének századik évfordulójára emlékező 2008-as – emlékező évet. Ennek során más szervekkel együttműködve számos rendezvényt: tudományos emlékülést, pályázatok kiírását, emlékező összejvetelt, emlékező kötetek kiadását tervezi. Cél, hogy országszerte minél több és tartalmas ismertető előadást tartsanak, könyveit újból kiadják, tárgyi és szellemi hagyatékát gyűjtik és tevékeny, példás életét minél szélesebb körben megismerjék, műveit olvassák.

Molnár Gábor élete megmutatja, hogy sérülten, nehéz körülmények között is talpon lehet maradni, elesés után lehet újra kezdeni, sérülten is lehet teljes életet élni. Haza-, szülőföld-, családszeretetből, kitartó munkavégzésből, önzetlen hazaszeretetből mindnyájunk, különösen az ifjúság számára példát jelenthet.

Molnár Gábor életének, munkásságának, igazi önzetlen hazaszeretetének minél szélesebb körű megismertetése, emlékének ápolása mindnyájunk közös feladata és felelőssége. Indokolt, hogy emlékét a legnagyobb magyarok között tartsuk számon és őrizzük, utódainknak átörökítsük.

JEGYZETEK

¹ „Bakonytól az Amazóniáig”nevű Molnár Gábor Baráti Társaság Elnöke.

² *A Bakonytól Amazóniáig*. Budapest, 1978, Szépirodalmi Könyvkiadó. 132-161.

³ *Ibidem.*: 186-212.

⁴ *Makk és jaguár*. Budapest, 1972, Szépirodalmi Könyvkiadó.

⁵ *Ibidem.*: 327-415.

⁶ *Éjbezuhanó évek.* Budapest, 1973, Szépirodalmi Könyvkiadó. Második kiadás, 1979.

⁷ *Magyar–portugál szótár.* Nyelvtan. Beszélgetések. Függelék: A mai brazil élet. Budapest, 1948, Dr. Vajna és Bokor. 192.

⁸ *Molnár Gábor levele Móricz Zsigmondhoz 1935. január 1-jén.* Petőfi Sándor Irodalmi Múzeum Kézirattár.

⁹ A könyvek bibliográfiája mellékelve a tanulmány végén.

MOLNÁR GÁBOR MAGYAR-ORSZÁGON KIADOTT KÖNYVEI

Kalandok a brazíliai őserdőben. Singer és Wolfner Irodalmi Intézet Rt. Budapest, 1940.

A kutyafejű szikla. Singer és Wolfner–Nemes Török János rajzaival. Budapest, 1942

Ry-ke a Matto Grosso ősvadonában. /Regény/ Budapest, 1944, Új Idők, Irodalmi Intézet.

Magyar–portugál szótár. /Nyelvtan, beszélgetések/ (Függelék: A mai brazil élet) Budapest, 1948, Dr. Vajda és Bokor.

Az óriáskígyók földjén. Vadászúton Brazília őserdőiben. Budapest, Ifjúsági Könyvkiadó, 1955., 1957, 1961, 1964, 1979.

Kaland az ősvadonban. /Képregény/ Budapest, 1956, Ifjúsági Könyvkiadó. A képeket rajzolta Hont-Varsányi Ferenc.

Kalandok a brazíliai őserdőben – Vadász és gyűjtőúton Észak-Brazília ősvadonában. Budapest, 1957, 1959, 1962, 1981, Szépirodalmi Könyvkiadó.

Jaguárországban. /Vadásznapló/ Budapest, 1960, 1961, 1968, Gondolat.

A félsz aranyvadonában. /Útleírás/ Budapest, 1961, 1964, Táncsics Kiadó.

Pálmakunyhó az őserdőben. /Útleírás/ Budapest, Gondolat, 1963, 1966.

Ahol az ösvény véget ér. Észak-Brazília őserdőiben. /Regény/ Budapest, 1964, 2., 1966, Szépirodalmi Könyvkiadó – Utószó: Győri János

Négyen a vadonban. Brazíliai vadászkalandok. Budapest, 1966, Móra Ifjúsági Könyvkiadó.

Egy millió hős országa. Archangaj őserdőtől a Góbi-Sivatagig. /Útleírás/ Budapest, 1966, Szépirodalmi Könyvkiadó. A fényképeket készítette M. Hegyi Margit.

A dzsungel doktora. Vital Brazil élete. /Regényes életrajz/ Budapest, 1967. 2., 1970, Gondolat Kiadó.

Barátom, a vadon. /Brazíliai vadászkaland/ Móra Budapest, 1967, Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó.

Hold árnyékában az őserdő. /Útleírás/ Budapest, 1967, Szépirodalmi Könyvkiadó. (Szász Endre rajzaival.)

Horgászom az Amazonason. /Útleírás/ Budapest, 1968, Szépirodalmi Könyvkiadó.

Bíborvaskó. /Regény/ Budapest, 1969, Szépirodalmi Könyvkiadó.

Négy hágó szúklavadonában. /Útleírás/. Társzerző: Hegyi Margit. Budapest, 1970, Szépirodalmi Könyvkiadó.

Makk és jaguár. /Önéletrajzi regény/ Budapest, 1972, Szépirodalmi Könyvkiadó.

Éjbe zuhanó évek. /Önéletrajz/ Budapest, 1973, 1979, Szépirodalmi Könyvkiadó.

Gyémántmosók. /Regény/ Budapest, 1974, Magvető Könyvkiadó.

Én kedves Amazóniám. /Útleírás/ Budapest, 1975, Szépirodalmi Könyvkiadó.

A csendes halál démona. /Regény/ Budapest, 1977, Szépirodalmi Könyvkiadó.

A Bakonytól Amazóniáig. /Önéletrajzi regény/ Budapest, 1978., 1981, Szépirodalmi Könyvkiadó.

Az arany Góbi kősvatagában. /Útleírás/ Budapest, 1981, Szépirodalmi Könyvkiadó.